

ΑΤΤΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

ΘΡΑΚΗ 448 ΠΧ
 ★ Υπο Αθηναϊκή εξάρτηση
 ◇ Αρχαίες Θρακικές Πόλεις (Σπουδαιότερες)
 ✚ Αποικίες Ελλήνων
 Έρευνα - Σχεδίαση: Τσερκέζης Τάσος

Στόχος μας είναι:

- να παρουσιάσουμε συνοπτικά τη γραπτή αττική κεραμική που έχει βρεθεί σε αρχαιολογικές θέσεις (οικισμούς, ταφές, ιερά) της αρχαίας Θράκης μέσα από ένα μικρό, αλλά αντιπροσωπευτικό δείγμα αγγείων και να σχολιάσουμε τα σχήματα, την εικονογραφία και τη χρήση τους στην τοπική κοινωνία,
- να αποκτήσουμε μια σφαιρική εικόνα της πολυτελούς αττικής κεραμικής στη Θράκη, των εμπορικών δρόμων μέσα από τους οποίους διοχετευόταν, αλλά και των τοπικών προτιμήσεων,
- να αντιπαραβάλουμε τα ευρήματά μας με τα αποτελέσματα της εξέτασης των μεταλλικών αγγείων, ώστε να συνθέσουμε μια πληρέστερη εικόνα των επαφών Αθήνας και Θράκης,
- να πραγματευτούμε αρχικά τα γραπτά αττικά αγγεία των ελληνικών αποικιών στην αιγαιακή Θράκη, δηλαδή στα νησιά, σε παράκτιους οικισμούς, αλλά και σε θέσεις στο εσωτερικό, και έπειτα εκείνα που βρέθηκαν στις αποικίες της Μαύρης Θάλασσας και τον χώρο επιρροής τους, π.χ. θέσεις σε άμεση γειτνίαση με τις αποικίες, κοντά σε ποταμούς και εν γένει στην ενδοχώρα,
- να γίνεται για κάθε θέση μια σύντομη αναφορά στην ιστορία και αρχαιολογία της, σκιαγραφώντας, έτσι, το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσονται τα ευρήματα της γραπτής αττικής κεραμικής.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Περιοριζόμαστε εδώ εκ των πραγμάτων, στη γνωστή και κυρίως δημοσιευμένη, γραπτή αττική κεραμική των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων, κατά κύριο δηλαδή λόγο στα μελανόμορφα και ερυθρόμορφα αγγεία από το 600 μέχρι το 300 περίπου π.Χ.,

Πλήθος αγγείων που πρέπει να λάβουμε υπόψη στην έρευνά μας δεν είναι δημοσιευμένα ή αποτελούν ευρήματα πρόσφατων ανασκαφών. Επομένως, απαιτείται αυτοψία σε μουσεία της Ελλάδος, της Βουλγαρίας και της ευρωπαϊκής Τουρκίας,

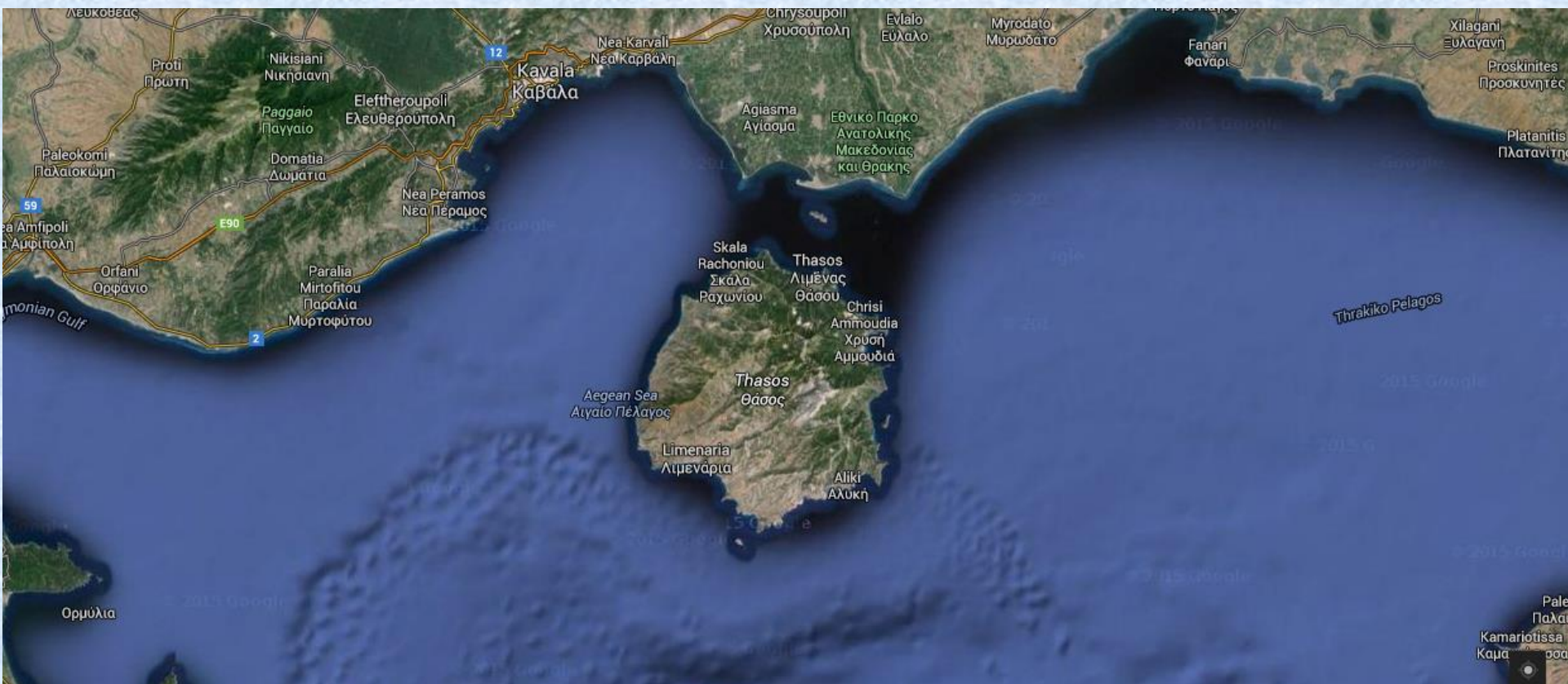
Εκκρεμεί η μελαμβαφής, τα άλλα εργαστήρια και η ντόπια κεραμική για να έχουμε μια πλήρη εικόνα

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Συνεξετάζουμε την ποσότητα και ποιότητα της αττικής κεραμικής (εδώ μόνο της γραπτής) τόσο στην ελληνική όσο και στη βουλγαρική Θράκη (υπολείπονται στοιχεία από την περιοχή της ευρωπαϊκής Τουρκίας), ώστε να έχουμε μια κατά το δυνατόν σφαιρική εικόνα. Επιπλέον, ο στόχος εδώ, είναι η ποσοτική και ποιοτική αυτή ανάλυση, να βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση των επαφών της Αθήνας με τη Θράκη και στο είδος αυτών

ΑΤΤΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ – ΘΑΣΟΣ & θασιακή περαία

Αερία, Χρυσή και Αιθρία – Θάσος: γιος ή εγγονός Αγήνορα, πατέρα της Ευρώπης
«Αθήνα του Βορρά»

Ήδη από την αρχαιότητα η Θάσος ήταν γνωστή για την άφθονη **ξυλεία** της, το λευκό της **μάρμαρο**, τον ορυκτό της πλούτο και τα **μέταλλα** (σίδηρο, ασήμι, χαλκό ίσως και χρυσό), τις **αλυκές** και την **αλιεία**, και φυσικά το **κρασί** της. Βλέποντας κανείς τη μικρή απόσταση που τη χωρίζει από την απέναντι **ακτή** και τα δύο φιλόξενα **λιμάνια** της, αντιλαμβάνεται εύκολα γιατί το νησί τράβηξε το ενδιαφέρον ήδη σε πρώιμες εποχές και φυσικά αποικίστηκε νωρίς, αλλά και γιατί αποτέλεσε σημαντικό εμπορικό κέντρο σε όλη σχεδόν τη διάρκεια της αρχαιότητας

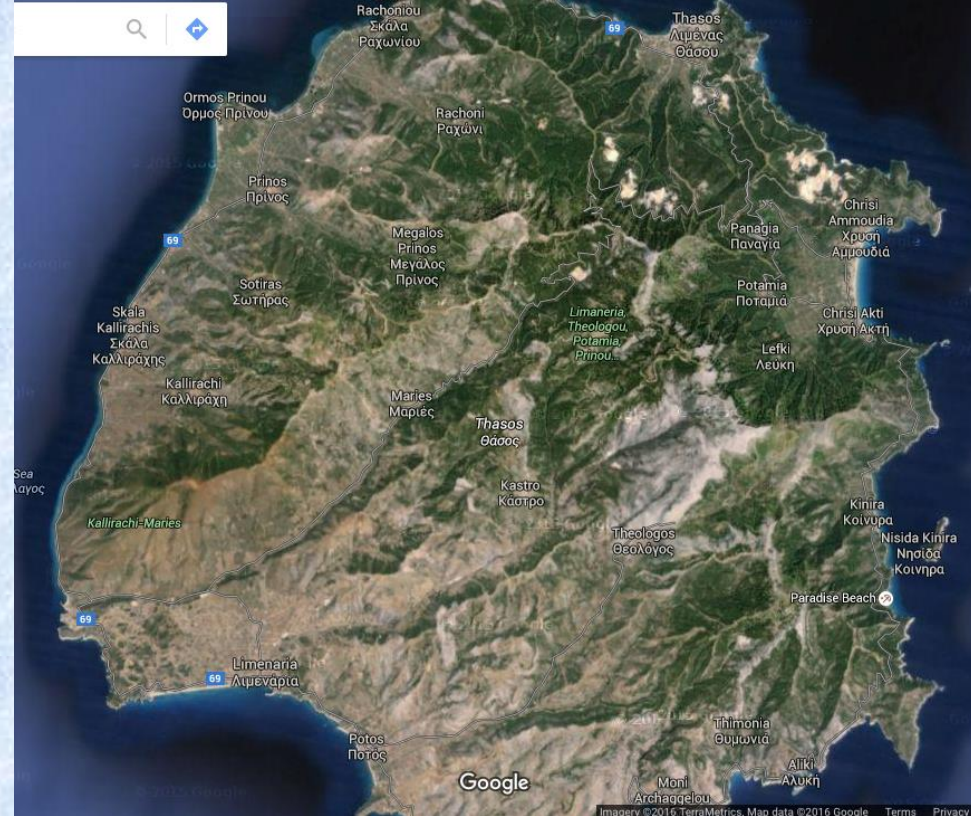
Ιστορικά στοιχεία

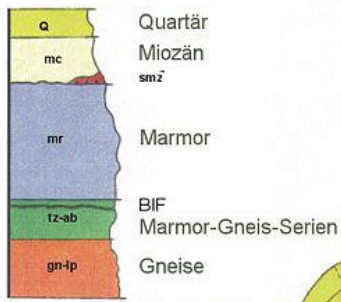
Τα αρχαιότερα δείγματα ανθρώπινης παρουσίας στη Θάσο ανάγονται στην **Παλαιολιθική Εποχή (13000 πΧ – εξόρυξη μετάλλων/ωχρας θέση Τζίνες)**, ενώ οι πρωιμότερες εγκαταστάσεις χρονολογούνται στη **Νεολιθική περίοδο**.

Από την **Εποχή Χαλκού** προέρχονται σπουδαία ευρήματα από τα νεκροταφεία του νησιού, ενώ η **κεραμική μέχρι και την Εποχή Σιδήρου** συγγενεύει με τη Θράκη, την Ανατολή, αλλά και με μυκηναϊκά πρότυπα.

Πρώτοι άποικοι της Θάσου ήταν οι **Φοίνικες**, όπως φανερώνει και η λατρεία του **Μελκάρτ**, θεότητα που αργότερα ταυτίστηκε με τον έλληνα ήρωα Ηρακλή (Ηρ. 2.44)
Φοινική θεότητα, «ο βασιλιάς της πόλης»,
Τύριος Ηρακλής - -

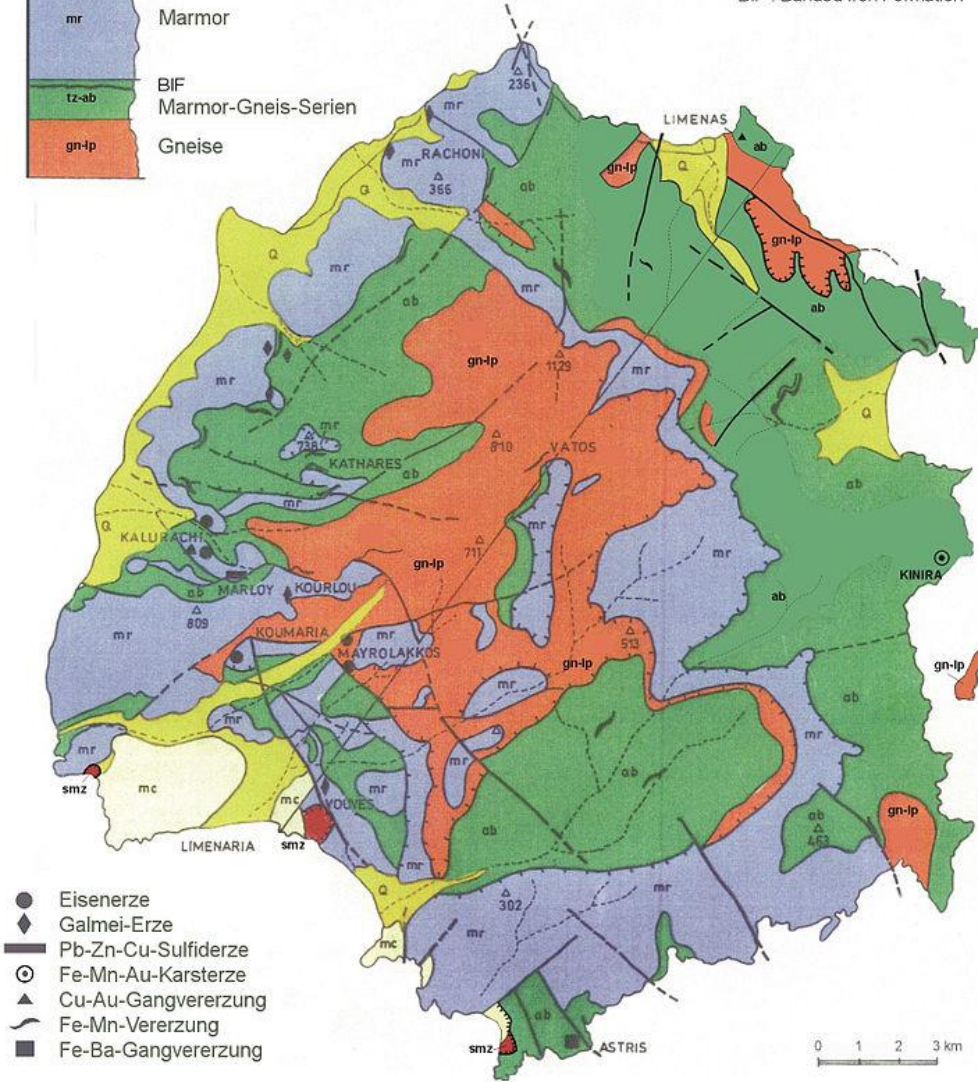
Βλ. φοινικικο-θρακικό; (Σάτρες) οικισμό στο Καστρί (κοντά στον Θεολόγο) και στη μετέπειτα ελληνική θέση Λιμένας → **ΓΙΑΤΙ** ήρθαν οι Φοίνικες;;;

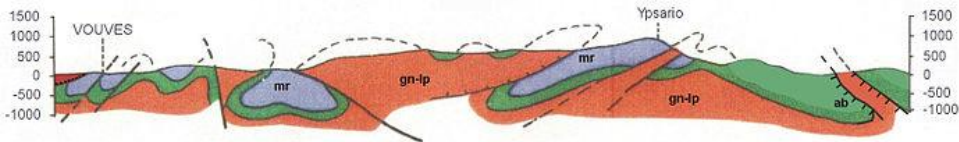

tz-ab series: marbles-gneisses- dolomites-
amphibolites- schists
BIF : Banded Iron Formation

Γεωλογικός Χάρτης Θάσου

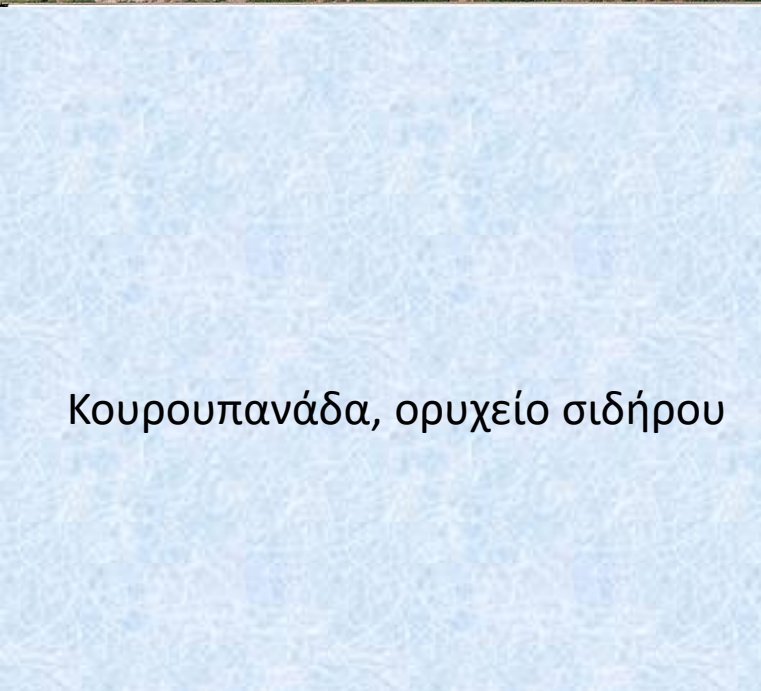

- Eisenerze
- ◆ Galmei-Erze
- ◆ Pb-Zn-Cu-Sulfiderze
- ⊙ Fe-Mn-Au-Karsterze
- ▲ Cu-Au-Gangvererzung
- ~ Fe-Mn-Vererzung
- Fe-Ba-Gangvererzung

Σελλάδα, ορυχείο μολύβδου

Κουρουπανάδα, ορυχείο σιδήρου

Τζίνες και παλαιολιθικό τούνελ

Αλυκή και λατομείο μαρμάρου

Γύρω στα 680–670 π.Χ. ή σύμφωνα με τελευταίες ενδείξεις περι το 650 πΧ άποικοι από το κυκλαδίτικο νησί της **Πάρου** έφτασαν στο νησί και έδωσαν νέα ώθηση στην ανάπτυξή του. Βλ. και αναφορές Αρχίλοχου στο έργο του... «όλη η μιζέρια της Ελλάδος συγκεντρωμένη» (απ. 102) → **ΤΙ ΜΑΣ ΔΕΙΧΝΕΙ**;;;

& «ντροπιαστική συμπεριφορά των Ελλήνων απέναντι στους ντόπιους» απ. 5, 101 → **ΤΙ ΜΑΣ ΔΕΙΧΝΕΙ**;;;

Αλυκή = Παριανή αποικία ήδη από τον 7^ο, τέλος οικισμού στο **Καστρί** και περαία από τη **Γαληψο** μέχρι την **Στρώμη**, την οποία διεκδικούσε και η **Μαρώνεια**

Ταφές από την Αγορά της Θάσου (Λιμένας) δείχνουν **συμβίωση** με ντόπιο πληθυσμό («γιοί της Βενδίδος»), το ίδιο και οι χώροι λατρείας ξένων θεοτήτων στην «Κάτω Πόλη» αλλά και ελλήνων όπως Διονυσου, Ποσειδώνα, ΑΡτέμιδος

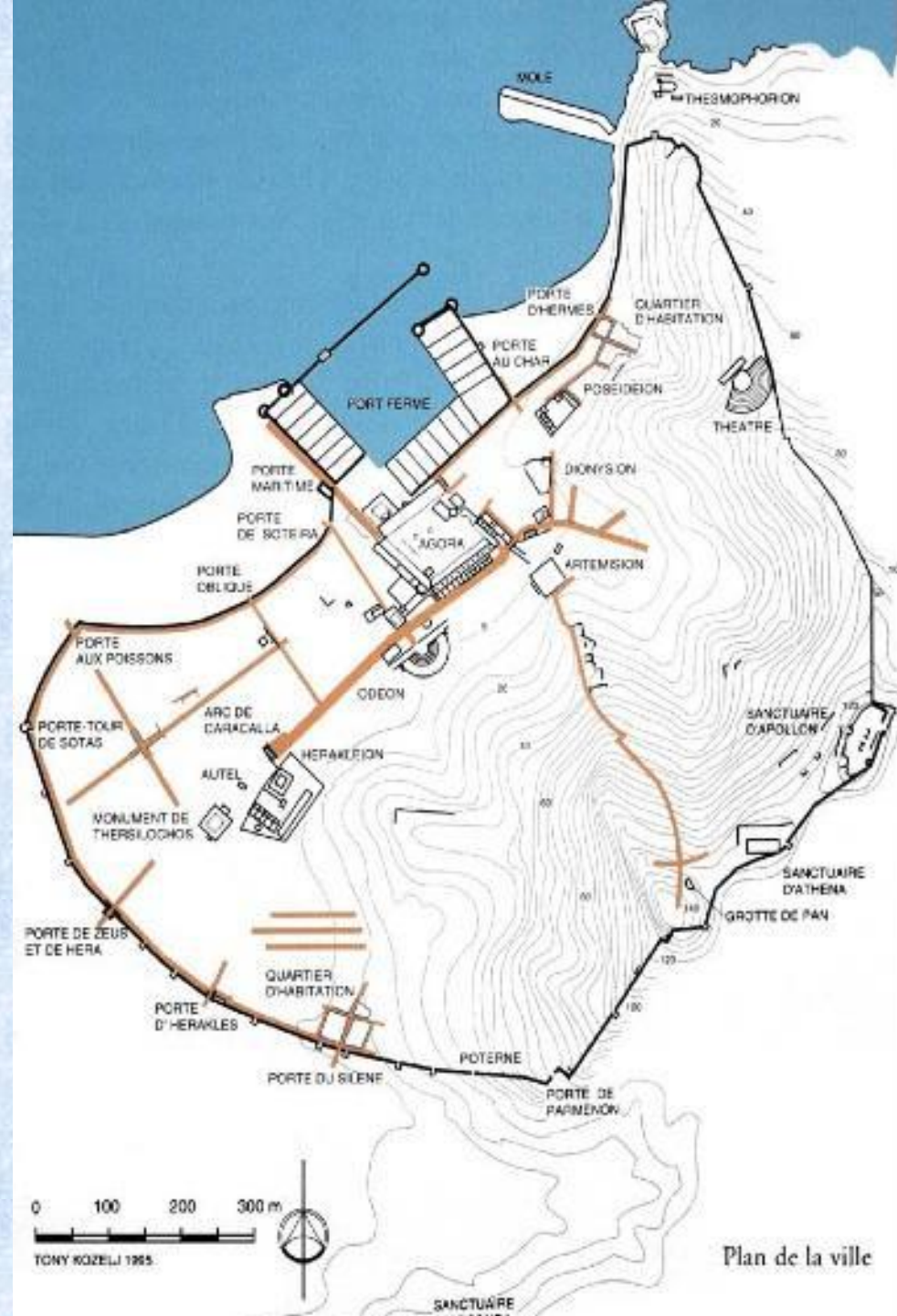

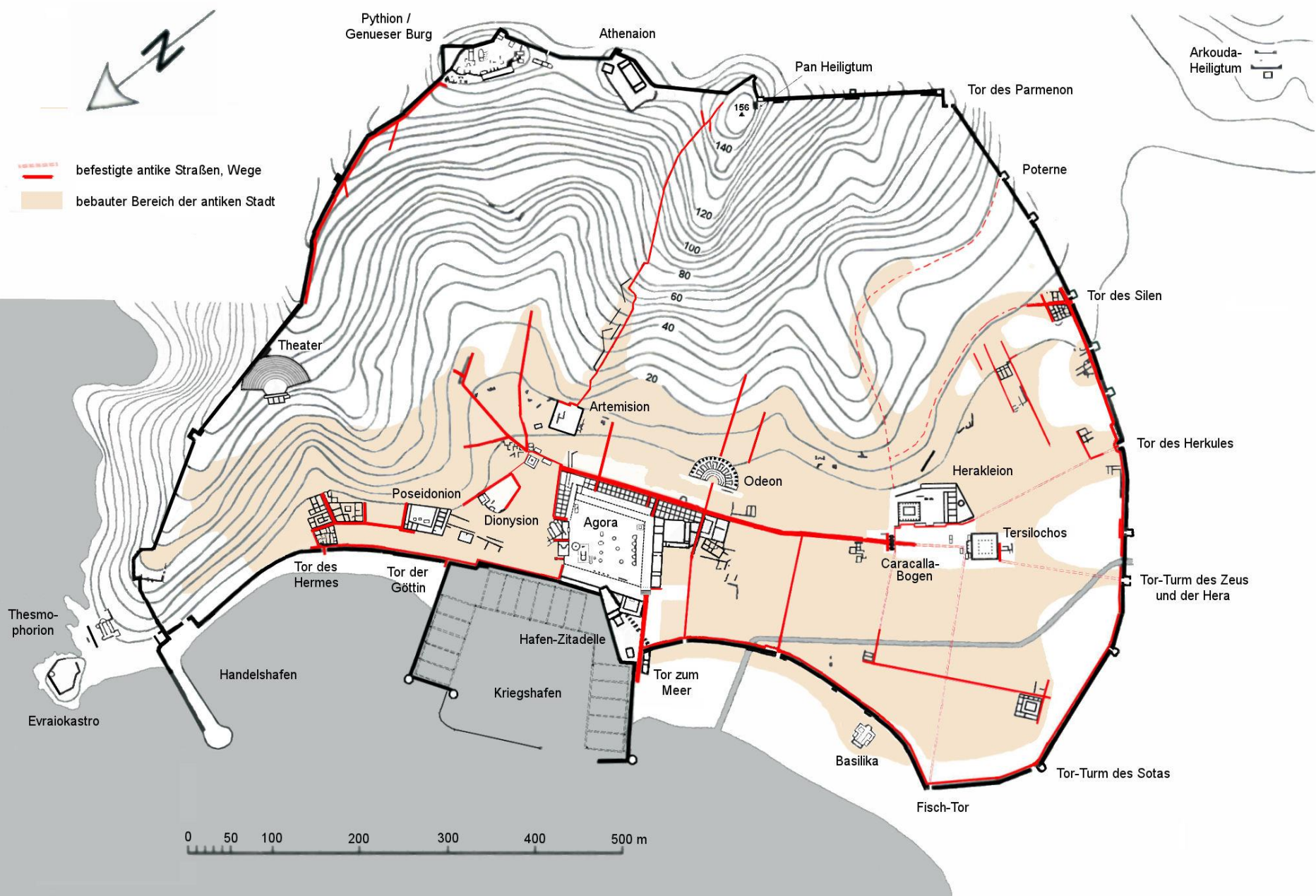
491 → ο μεγάλος στόλος της Θάσου υποχρεώνεται να συνδράμει τους Πέρσες -
- καταστροφή των εντυπωσιακών τειχών

Ειδικά από τον 5ο αι. π.Χ. και εξής, τόσο η **Αθήνα** όσο και η **Σπάρτη** φιλονικούσαν για τον έλεγχο της εύπορης Θάσου, η οποία **υποτάχθηκε μόνο στον Φίλιππο Β΄**, κι αυτό προσωρινά, ενώ **θεωρούνταν αυτόνομη επικράτεια** ως τα πρώιμα ρωμαϊκά χρόνια.

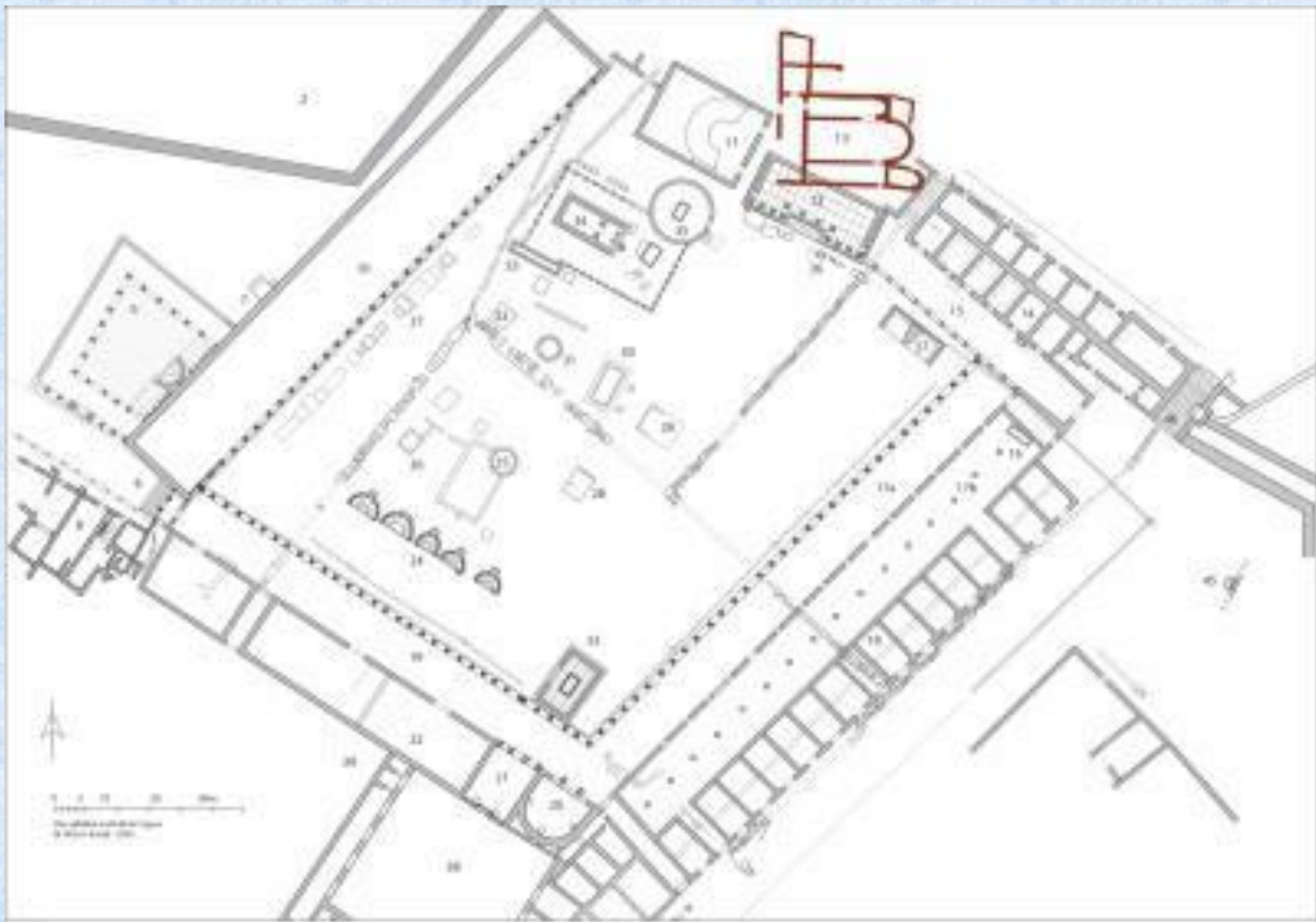

Ασημένιος στατήρας Θάσου, 500-460 πΧ

Η Αγορά της Θάσου

 BUILDING INFORMATION SYSTEMS	
nom : g0470 201/01	Catégorie : Agence
Ville : Thessalonique Secteur : Agence	Type de dessin : plan d'ensemble
Niveau : 000 de la feuille : de l'ouvrage : de l'agence : des modifications : 00 - Niveau 000	Année : 2008 Environnement : MA 00 00 00 Légende : Architecture Niveau : 00 Format d'impression : Coteau P00 0000
Référence : Fiche de Thessalonique, fig. 21	

ΑΤΤΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΣΤΗ ΘΑΣΟ

Πρώτα δείγματα μελανόμορφης κεραμικής έχουμε ήδη από τις αρχές του 6ου αι. π.Χ., αλλά η πλειονότητα των εισηγμένων αγγείων χρονολογείται ανάμεσα στο 575 και 525 π.Χ. Αξιοσημείωτη είναι μια μικρή ανάκαμψη μελανόμορφων αγγείων στα τέλη του 6ου με αρχές του 5ου αι. π.Χ., σύγχρονη με τις πρώτες εισαγωγές αττικής ερυθρόμορφης κεραμικής

Από το 575 π.Χ. και καθ' όλη σχεδόν τη διάρκεια του 6ου αι. π.Χ. παρατηρείται **ευρεία εισαγωγή κυλίκων.**

Το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχουν οι κύλικες **τύπου Σιάννων** (με περισσότερα από 30 αγγεία στα αρχεία του Beazley), καθώς και οι **μικρογραφικές** (με περισσότερα από 40 παραδείγματα χειλεωτών και ταινιωτών κυλίκων, σχεδόν ισάριθμα μοιρασμένα ανάμεσα στις δύο παραλλαγές).

Επίσης, από το τελευταίο τέταρτο του 6ου κι ως το 4^ο τέταρτο του 5ου αι. π.Χ. οι **μελανόμορφες κύλικες που φτάνουν στη Θάσο αντιπροσωπεύουν όλες σχεδόν τις υπάρχουσες παραλλαγές με τις οποίες πειραματίζονται οι Αθηναίοι κεραμείς, π.χ. τις κύλικες τύπου Droop, τύπου Kassel, τύπου A**

Οι **μελανόμορφοι κρατήρες** είναι μεν λιγοστοί συγκριτικά με την πληθώρα των κυλίκων, αλλά αποτελούν **έργα σπουδαίων αθηναίων αγγειογράφων**, όπως του Λυδού και του Εξηκία, για παράδειγμα.

Οι περισσότεροι κρατήρες που έχουν βρεθεί στη Θάσο **χρονολογούνται στα 575–525 π.Χ.**, την ίδια εποχή δηλαδή της μεγάλης εισαγωγής κυλίκων, με κυρίαρχους τους **κιονωτούς**.

Τα υπόλοιπα σχήματα του Αττικού Κεραμικού αντιπροσωπεύονται σποραδικά, π.χ. λιγοστά πινάκια, οινοχόες, λήκυθοι και επίνητρα που χρονολογούνται στα 525–475 π.Χ., δηλαδή την περίοδο των τελευταίων εισαγωγών αττικής μελανόμορφης κεραμικής.

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε την ισχνή, με βάση τα γνωστά παραδείγματα, παρουσία άλλων σχημάτων αγγείων, όπως για παράδειγμα, μιας πρώιμης λεκανίδος που χρονολογείται στα 600–550 π.Χ., μιας πυξίδας και μιας πελίκης του β' μισού του 6ου αι. π.Χ.

Μολονότι μεμονωμένα, αξίζει να επισημανθούν τα αγγεία του **Λυδού, του Ζωγράφου του Αντιμένη** και του κύκλου του **Εξηκία** (κρατήρας), μια πρώιμη μελανόμορφη όλπη του Ζωγράφου της Γοργούς, καθώς και όψιμα μελανόμορφα αγγεία των Ζωγράφων του Θησέα, της Αθηνάς και της Γέλας (σκύφος και λήκυθοι)

Θραύσμα του Ζ του
Αντιμένη

This image is under copyright. Not for publication.

Τα **εικονογραφικά θέματα** που διακοσμούν τα αττικά μελανόμορφα αγγεία που βρέθηκαν στη Θάσο είναι ποικίλα. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι **πολυάριθμες απεικονίσεις πολεμιστών** εν ώρα μάχης, κατά τη διάρκεια αναχώρησης, σε φυγή ή πάνω σε άρμα, ενώ αρκετές είναι και οι **σκηές με ιππείς ή έφιππους νέους**, καθώς και οι παραστάσεις **αθλητών** και ενδεδυμένων ανδρικών μορφών σε διάφορους συνδυασμούς.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ο **περιορισμένος αριθμός σκηνών συμποσίου και κώμου**, και οι **λιγοστές σκηές με γυναίκες**, π.χ. απεικονίσεις γάμου, γυναικών σε κρήνη κ.ά.

Από τους **θεούς και ήρωες**, ο πιο δημοφιλής φαίνεται πως ήταν ο **Διόνυσος** και η συνοδεία του, καθώς εμφανίζονται σε τουλάχιστον είκοσι αγγεία, ενώ μεμονωμένες είναι οι απεικονίσεις του Απόλλωνα, του Ερμή και μια γυναικείας θεότητας σε άρμα.

Εξαιρετικά δημοφιλής είναι ο Ηρακλής, και ειδικότερα ο άθλος με το λιοντάρι της Νεμέας, ενώ σπανιότερα απεικονίζεται η μάχη με τον Τρίτωνα, τον Καλυδώνιο Κάπρο και τις Αμαζόνες. Η πληθώρα απεικονίσεων του Ηρακλή θα πρέπει να συσχετισθεί με την ιδιαίτερη θέση που κατείχε ο ήρωας ανάμεσα στις θεότητες που λάτρευαν οι κάτοικοι του νησιού.

Αντίθετα, ο αθηναίος ήρωας Θησέας αντιπροσωπεύεται με μόλις τρία γνωστά μέχρι σήμερα, παραδείγματα. Οι σκηνές της Αμαζονομαχίας είναι περιορισμένες, και ακόμη σπανιότερες είναι οι απεικονίσεις μιξογενών όντων, όπως είναι για παράδειγμα, η Σφίγγα, η Σειρήνα, ο Πήγασος και η Χίμαιρα, κάτι που φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με τις πολυπληθείς παραστάσεις ζώων

Το ενδιαφέρον για την αττική μελανόμορφη κεραμική είχε αφενός ως αποτέλεσμα τη μεγάλη εισαγωγή της και αφετέρου την **επίδραση στην τοπική κεραμική παραγωγή και τη δημιουργία μιας τοπικής θασίτικης κατηγορίας μελανόμορφων αγγείων, τα οποία μιμούνταν τα αθηναϊκά και κάλυπταν ένα μέρος της εγχώριας ζήτησης.**

Αν και ποιοτικά μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι δεν έφτασαν τελείως τα πρότυπά τους, ωστόσο, τα θασιακά μελανόμορφα αγγεία κρίνονταν εξίσου ταιριαστά ως αναθήματα για τα μεγάλα ιερά του νησιού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ένας θασιακός μελανόμορφος αμφορέας που φέρει απεικόνιση του Απόλλωνα και της Άρτεμης καθώς φονεύουν τον Τιτυό και ο οποίος αφιερώθηκε στο Αρτεμίσιο της Θάσου

Ο πρώτος Θάσιος μελανόμορφος αγγειογράφος μπορεί αν χρονολογηθεί περί το 590/580 πΧ και η τεχνική που χρησιμοποιεί είναι **περίγραμμα και σκιαγραφία (ακολουθούν τα πρωιμότερα «μηλιακά αγγεία»)**.

Η θασιακή γραπτή κεραμική δεχόταν επιρροές από ανατολή αρχικά και κυρίως από τα εργαστήρια της **Β. Ιωνίας και Χίου** – το τελευταίο ειδικά στο πρώτο μισό του 6^{ου} αι. Από τα τέλη του 6^{ου} κι έπειτα διαφαίνεται η μεγάλη επιρροή της Αθήνας

Το **βασικό θασίτικο σχήμα είναι η λεκάνη**, συνήθως διακοσμημένη με ζωφόρους από ζώα κι έχει βρεθεί σε ιερά και οικισμούς. Ακολουθεί το ιδιαίτερο σχήμα «σκυφοειδής-κρατηρας», ένα μεγάλο αγγείο πόσεως δημοφιλές μέχρι τα μέσα το 6^{ου} - - παράλληλα με τις αττικές εισαγωγές - - με κυκλαδίτικη επιδραση.

Ξεχωρίζει ακόμη το κορινθιακό δάνειο της κυρτής πυξίδας ενώ τα λοιπα σχήματα (οινοχόες, κρατήρες, κάνθαροι κλπ) σπανίζουν.

Οστρακα «μηλιακών» αγγείων = παριανών

Από Θάσο και Περαία

Από το Νεκροταφείο της αρχαίας Οισύμης
Ομάδα Λίνδου – ύστερος αττικός μελανόμορφος

Αττικά μελανόμορφα από την Οισύμη, 6^{ος} αιώνας πΧ

Εικ. 12. Χείλος αττικού κιονωτού κρατήρα του Ζ. του Λούβρου F 6, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας, χωρίς αρ. ευρ.

Εικ. 13. Αποσπασματικές αττικές μικρογραφικές ταινιωτές κύλικες, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας A 3287, A 3288, A 3289, A 3290.

Εικ. 14. Αττική ταινιωτή κύλικα με αλυσίδα ανθεμίων, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας A 1897.

Εικ. 15. Αττική κύλικα-σκύφος του Ζ. του Αίμονα, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας A 1818.

Εικ. 16. Αποσπασματική αττική λήκυθος του Ζ. του Αίμονα, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας Α 3286.

Αττικά μελανόμορφα από
την Οισύμη, 5^{ος} αι πΧ

Και μελαμβαφής κύλικα

Εικ. 17. Αττική μελαμβαφής κύλικα τύπου C, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας Α 1905.

Αττικά Ερυθρόμορφα στη Θάσο

όπως και στην περίπτωση των μελανόμορφων αγγείων, έτσι και στις εισαγωγές των ερυθρόμορφων **κυριαρχούν τα αγγεία πόσεως και κυρίως οι κύλικες**, από το 525 έως και το 475 π.Χ., καταδεικνύοντας αφενός μεν τη διαχρονική ζήτηση του σχήματος αυτού στο νησί, αφετέρου την σταδιακά φθίνουσα πορεία των αττικών εξαγωγών.

Η ίδια τάση αντικατοπτρίζεται και στους ερυθρόμορφους **σκύφους, οι οποίοι είναι σαφώς πιο περιορισμένοι σε σχέση με τους μελανόμορφους**: εντοπίστηκαν μόλις τέσσερα καταγεγραμμένα παραδείγματα στους καταλόγους του Beazley μέχρι τα μέσα του 5ου αι. π.Χ., ενώ **φαίνεται να αναζωπυρώνεται κάπως το ενδιαφέρον σε αυτό το σχήμα στον 4ο αι. π.Χ.**

Αντίθετα, αξιοσημείωτη είναι μια **μικρή αύξηση στους κρατήρες** σε σχέση με τους αντίστοιχους μελανόμορφους: αν και η χρονολόγησή τους εκτείνεται από το τελευταίο τέταρτο του 6ου αι. μέχρι και τον 4ο αι. π.Χ., η **μέγιστη συσσώρευση τους παρατηρείται κυρίως στο β' μισό του 5ου αι. π.Χ.**, ενώ αντιπροσωπεύονται όλες σχεδόν οι παραλλαγές του σχήματος, δηλ. ο **καλυκωτός, ο κιονωτός και ο κωδωνόσχημος**.

Μολονότι είναι αριθμητικά περιορισμένα, από τα υπόλοιπα σχήματα μπορούμε να ξεχωρίσουμε μερικές **πελίκες και ληκύθους** από τα μέσα 5ου και κυρίως στον 4ο αι. π.Χ., λιγοστές πυξίδες και πώματα της ίδιας περιόδου. Ακόμη λιγότερα είναι τα γνωστά αλαβάστρα και οι χόες του 500–450 π.Χ., τα πινάκια και οι κάνθαροι του 425–375 π.Χ., καθώς και οι λεκανίδες του 4ου αι. π.Χ.

Συγκρίνοντας τις **ερυθρόμορφες παραστάσεις** με αυτές των μελανόμορφων αγγείων που έχουν εισαχθεί στη Θάσο, παρατηρούμε μια **σαφή στροφή του θεματολογίου από τον κόσμο των ανδρών σε εκείνον των γυναικών.**

Ειδικότερα, οι απεικονίσεις πολεμιστών ελαττώνονται, ενώ των ιππέων σχεδόν εκλείπουν, παραχωρώντας τη θέση τους σε σκηνές με πρωταγωνιστές γυναίκες, **π.χ. γαμήλιες τελετές, γυναικωνίτης, γυναίκες και Έρως.**

Οι αθλητές και οι νέοι άνδρες συνεχίζουν να κοσμούν τα εισαγμένα αττικά αγγεία, όπως και οι σκηνές συμποσίου και κώμου, δίχως ιδιαίτερη αυξομείωση.

Αντίθετα, οι απεικονίσεις του Ηρακλή σχεδόν απουσιάζουν, με εξαίρεση τη μάχη του ήρωα με τον Αλκυονέα και με τον Απόλλωνα για τον δελφικό τρίποδα.

Μια ανάλογη εικόνα παρουσιάζουν και **οι διονυσιακές σκηνές με τον θεό και τον θίασό του που εμφανίζονται επίσης αριθμητικά περιορισμένες.** Μεμονωμένες εξακολουθούν να είναι οι παραστάσεις των θεών και των μυθολογικών σκηνών, όπως για παράδειγμα με τον Απόλλωνα, τον Δία, τον Πηλέα και τη Θέτιδα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΘΑΣΟΣ

ο κύριος όγκος των μελανόμορφων αγγείων χρονολογείται μεταξύ των ετών 575 και 525 π.Χ., ενώ των ερυθρόμορφων αμέσως μετά, στο διάστημα 525–475 π.Χ.

Η σταδιακή πτώση των εισαγωγών γίνεται εμφανής ήδη κατά την αλλαγή του αιώνα και - εποχή δηλαδή που οι κάτοικοι της Θάσου ήταν ιδιαίτερα εύρωστοι οικονομικά και προτού τιμωρηθούν για την αποστασία τους από την Αθηναϊκή Συμμαχία στο διάστημα 465–463 π.Χ

Αυτή η τάση φαίνεται πως ανακόπτεται για σύντομο χρονικό διάστημα γύρω στα 425–375 π.Χ., δηλαδή κατά τη διάρκεια και μετά τη λήξη του Πελοποννησιακού Πολέμου (431–404 π.Χ.).

Πέραν από τις κυρίαρχες τεχνικές διακόσμησης, τη μελανόμορφη και την ερυθρόμορφη, αντιπροσωπεύονται και διάφορες άλλες, όπως είναι η τεχνική του λευκού βάθους, του κοραλί βάθους, αλλά και αυτή των μελανόγραφων αγγείων.

Επίσης, αρκετά αγγεία έχουν αποδοθεί ήδη σε γνωστούς αγγειογράφους του Αττικού Κεραμικού. Μερικές φορές τα αγγεία φέρουν την υπογραφή του αγγειογράφου ή του αγγειοπλάστη (π.χ. Νικοσθένης) ή επιγραφές καλών (π.χ. ΣΤ[ΡΟΙΒΟΣ ΚΑ] ΛΟΣ), ενώ σπανιότερες είναι οι αναθηματικές επιγραφές (π.χ. ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ ΗΟ ΔΙΦΙΛΟ ΑΝ[... στην αποσπασματική κύλικα με κοραλί βάθος του Επίκτητου). **Οι τελευταίες είναι συνήθως εγχάρακτες, ενδεικτικό στοιχείο του ότι έγιναν μάλλον από τους ίδιους τους αγοραστές κι όχι τους κατασκευαστές των αγγείων, και ενδεχομένως να χαραχθηκαν στο νησί, αν όχι και πλησίον του ιερού.**

Αναφορικά με τα **σχήματα**,

κυριαρχούν τα αγγεία πόσεως και κυρίως οι κύλικες τόσο στις μελανόμορφες όσο και στις ερυθρόμορφες εισαγωγές,

περιορισμένος είναι ο αριθμός των κρατήρων,

και ακόμη περισσότερο των οينوχών και των ληκύθων.

Αυτό που εντυπωσιάζει αρκετά είναι ο μικρός αριθμός **μεγάλων κλειστών αγγείων και δη αμφορέων και υδριών,**

και η ισχνή παρουσία πυξίδων, λεκανίδων και αλαβάστρων.

Κρίνοντας και από τα **γνωστά σημεία εύρεσης** των αγγείων μέχρι τώρα, δηλαδή τα **μεγάλα ιερά** του νησιού και κυρίως της Αρτέμιδος, του Διονύσου και της Αθηνάς, **μπορεί κανείς να ισχυριστεί πως τα αττικά αγγεία που εξάγονταν στη Θάσο είχαν σε μεγάλο βαθμό αναθηματική χρήση, χωρίς αυτό να αποκλείει τη χρήση τους κατά τη διάρκεια τελετουργικών ή μη, δείπνων προτού αφιερωθούν στο ιερό.**

Η υπόθεση αυτή υποδεικνύεται και από τα γνωστά μέχρι σήμερα ευρήματα που προέρχονται από ανασκαφές σε θέσεις της θασιακής περαίας, **καθώς ευρήματα από την Οισύμη, το ιερό της Νεάπολης, τον Φάγρητα κ.ά. συμπληρώνουν την εικόνα των αττικών εισαγωγών στην περιοχή με αντίστοιχα στοιχεία.**

Επιπλέον, η **απουσία αμφορέων και υδριών στα ιερά** και η περιστασιακή χρήση τους ως ταφικά σκεύη, είναι μια ένδειξη ότι η Θάσος δεν είχε ανάγκη εισαγωγής οίνου ή λαδιού κι αφετέρου πως για τη μεταφορά υγρών είναι πιθανόν να χρησιμοποιούνταν εγχώρια αγγεία, παραγωγές άλλων εργαστηρίων, μελαμβαφή ή ακόμη και μη κεραμικά σκεύη, π.χ. μεταλλικά, ξύλινα ή δερμάτινοι ασκοί.

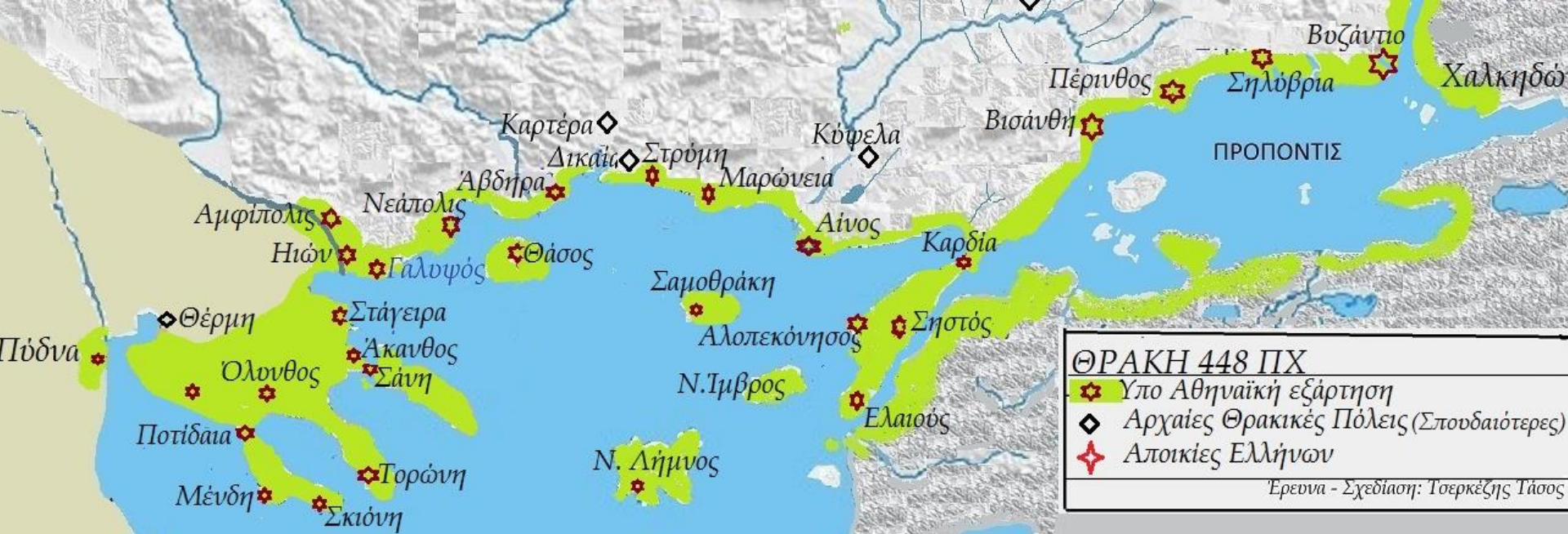
Τέλος, η **απουσία σε γενικές γραμμές γραπτών αττικών μυροδοχείων** οδηγεί στη σκέψη πως τα πολύτιμα αρώματα και έλαια που προμηθεύονταν οι Θάσιοι είναι πιθανόν να εισάγονταν συσκευασμένα από τον τόπο παραγωγής τους (π.χ. από την Κόρινθο, Ιωνία, Ανατολή κ.ά.) δίχως την ανάγκη χρήσης αττικού δοχείου ή ότι δεν υπήρχε μεγάλο αγοραστικό ενδιαφέρον για τα αττικά αρωματικά έλαια σε σχέση με αυτά άλλων περιοχών

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, έγινε πρόσφατα **μια προσπάθεια ερμηνείας των πολυάριθμων κυλίκων από το ιερό της Αρτέμιδος:**

μελετητές θεώρησαν ότι συνδέονται με **διαβατήρια έθιμα**, δηλαδή ότι πρόκειται για αφιερώματα νέων κατά το τελετουργικό τους πέρασμα από τον κόσμο των εφήβων στον κόσμο των ενηλίκων (πρβλ. Απατούρια στην Αθήνα). Μάλιστα, οι αυξημένες απεικονίσεις του **Ηρακλή** σε αγγεία από το ιερό της Αρτέμιδος ενδυναμώνουν αυτήν την άποψη, καθώς στην Αθήνα οι νέοι που έκοβαν τα μαλλιά τους κατά την τελετή ενηλικίωσής τους (*κουρεώτις*) τα αφιέρωναν στην Άρτεμη, προσφέροντας παράλληλα στον Ηρακλή «μέγα ποτήριον οίνου» (*οίνιστηρ α*) (Αθήναιος, *Δειπνοσοφιστα* 11.494–496, Ησύχιος λ. οίνιστηρία).

Ακόμη και η αξιοσημείωτη παρουσία του **Διονύσου** και του θιάσου του στις κύλικες του Αρτεμισίου, ίσως να συσχετίζεται με τη συμμετοχή και του αυτού του θεού στις υποτιθέμενες διαβατήριες τελετές στη Θάσο, κατ' απομίμηση της θυσίας στον Διόνυσο Μελαναιγίδα στην Αθήνα (Σχολιαστής Αριστοφάνη, *Αχαρνής* 243).

Τέλος, ο πιθανολογούμενος επετειακός και τελετουργικός χαρακτήρας των αγγείων-αφιερωμάτων ενισχύεται και από τη συχνότητα των απεικονίσεων πολεμιστών και γενικότερα σκηνών από τον κόσμο των ανδρών.

ΑΤΤΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΘΑΣΙΑΚΗ ΠΕΡΑΙΑ

Παρόμοια εικόνα με αυτή της Θάσου αποκομίζει κανείς παρατηρώντας τη γνωστή μέχρι σήμερα, γραπτή αττική κεραμική της θασιακής περαιάς, των θέσεων δηλαδή που βρίσκονται στην ακτή και την ενδοχώρα απέναντι από τη Θάσο

Καβάλα – Νεάπολις

Αποικία θάσου, περ. Μέσα 7^{ου} αι πΧ

Μετά τα Περσικά γίνεται μέλος της Α Αθηναϊκής Συμμαχίας και από το 454 πληρώνει συμμαχικό φόρο = 1000 δρχ/χρόνο

Φίλη πόλις των Αθηνών όπως μαρτυρούν επιγραφές και τα ειδικά προνόμια για το ιερό της Παρθένου

Πέφτει στον Φίλιππο Β΄ το 356 και εκτοτε σημαντικό λιμάνι (βλ. μάχη Φιλίππων 42 πΧ – Βρούτος και Κάσσιος)

Λιγιστά αρχαιολογικά ευρήματα:

Γνωστά τα τείχη του 5^{ου} αι, κυρίως τμήματα στα Ν σώζονται με ύψος από 2 ως 4 μ!

Προστάτιδα της πόλης η θεά Παρθένος, μια ελληνοποιημένη θεά της θρακικής Αρτεμης Ταυροπόλου ή της Βενδίδος. Το ιερό ανασκάφηκε το 1936-37 & 1956-63 στο κέντρο της αρχαίας πόλης έφερε στο φως εστίες, τοίχους, τμήμα περιβόλου και αποθέτες με κεραμική και ειδώλια. Στις αρχές του 5^{ου} αι χτίστηκε ένας ιωνικός περίπτερος ναός στο ιερό. Η κεραμική προέχεται από πολλά εργαστήρια (κυκλάδες, ιωνία, χίος, Κόρινθος, λακωνία, αττική), ενώ βρέθηκαν και αναφηματικές επιγραφές του 4^{ου} – 2^{ου} αι πΧ

Δεν έχουν εντοπιστεί οικίες ή άλλα κτήρια

Αττική κεραμική από την **Καβάλα (Νεάπολις)**:

σημαντικός αριθμό **μελανόμορφων κυλίκων του 4 μισού του 6ου αι. π.Χ.** – κυρίως τύπου Σιάννων και λιγότερο χειλεωτών ή ταινιωτών – με ποικιλία εικονογραφικών θεμάτων, π.χ. συμπόσιο και κώμος, ιματιοφόροι, πολεμιστές κλπ.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η παρουσία των πρώιμων μελανόμορφων αγγειογράφων, όπως του Ζωγράφου του Πόλου, στον οποίο αποδίδονται τρεις λεκανίδες κι ένα πινάκιο, του Λυδού (κιονωτός κρατήρας), του Ζωγράφου του Άμαση και του Ζωγράφου της Αιώρας (αμφορέας). Άλλοι μελανόμορφοι αγγειογράφοι που έχουν αναγνωριστεί μέχρι σήμερα, είναι ο Ζωγράφος C, ο Ζωγράφος της Χαϊδελβέργης, ο Ζωγράφος της Βοστώνης CA κ.ά.

Ο αριθμός των γνωστών ερυθρόμορφων αγγείων είναι πιο περιορισμένος σε όλες τις θέσεις γύρω από την Καβάλα (π.χ. **Καλαμίτσα, Ποντολίβαδο**), αλλά ακόμη και στο **περίφημο ιερό της Παρθένου στη Νεάπολη**.

Ξεχωριστή για το μέγεθός της και την εντυπωσιακή λαβή είναι η «γιγάντια» ερυθρόμορφη οinoχόη του Ζωγράφου του Λούβρου G433 από την Καβάλα

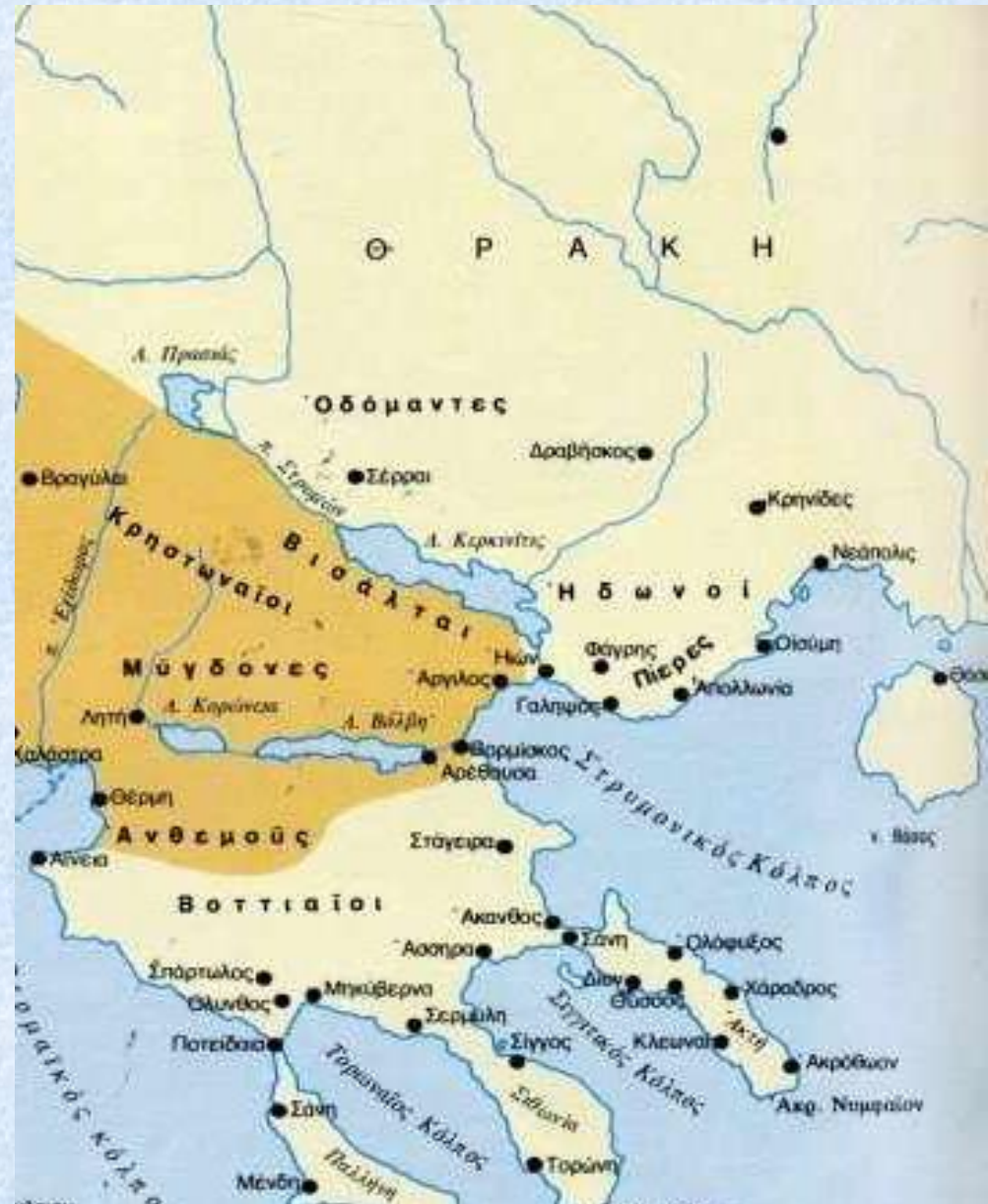

Εικ. 7. Οinoχόη του Ζ. του Λούβρου G 433 (ΑΔ 19, 1964, Μελέται, πίν. 45β).

Άργιλος – αποικία Άνδρου

Η αρχαία Άργιλος βρίσκεται 4 χλμ. δυτικά των εκβολών του ποταμού Στρυμόνα, σε απόσταση 6 περίπου χλμ. από την αρχαία Αμφίπολη, εκτείνεται σε έκταση 150 στρεμμάτων και καταλαμβάνει τον λόφο Παλαιόκαστρο.

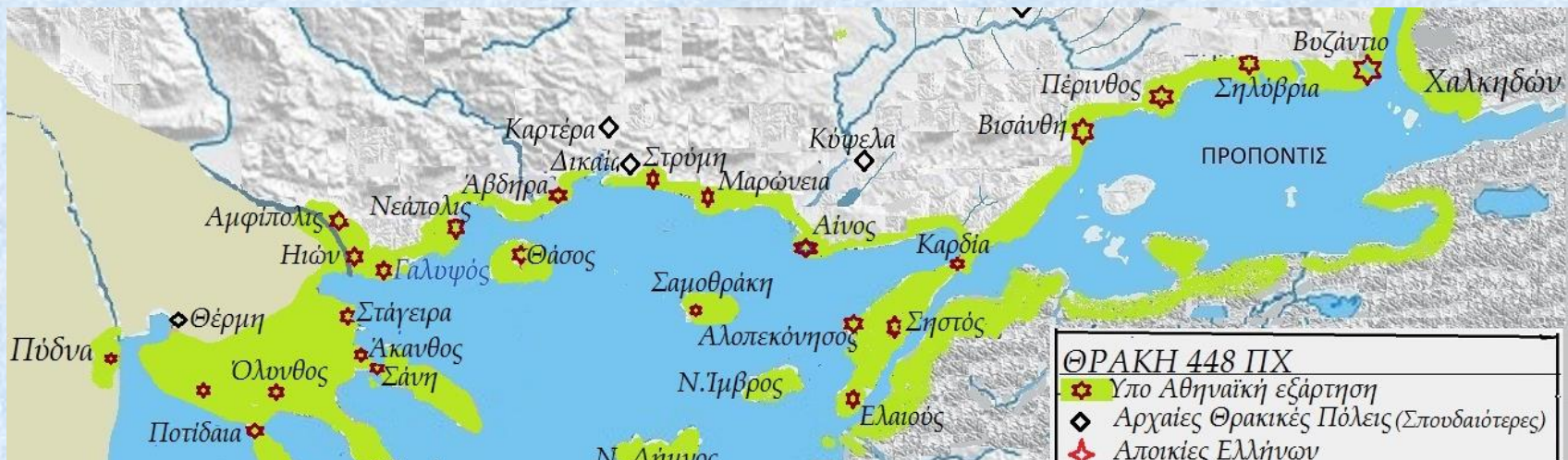
Κατά τη φιλολογική παράδοση ιδρύθηκε στα 655 π.Χ. από Ανδρίους, γεγονός που επιβεβαιώνουν και οι ανασκαφικές έρευνες. Η Άνδρος είχε στην ευρύτερη περιοχή άλλες τρεις αποικίες, τη Σάνη, την Ακανθο και τα Στάγειρα, πατρίδα του Αριστοτέλη. Η Άργιλος όμως ήταν η παλαιότερη αποικία στην αιγαιακή ακτή και η ανατολικότερη της Άνδρου και ίδρυσε με τη σειρά της την **Τράγilo και τα Κερδύλλια** στην ενδοχώρα. Ο σκοπός της ίδρυσής της ήταν ο έλεγχος της εισόδου της κοιλάδας του Στρυμόνα, της πλούσιας σε αγροτικά προϊόντα, σε ξυλεία και σε μεταλλεύματα ενδοχώρας καθώς και του πλούσιου σε μεταλλεύματα όρους Δυσώρου.

Για την περιοχή αυτή έδειξαν αργότερα ενδιαφέρον οι Θάσιοι, με την ίδρυση της **Ηϊόνας** στα παράλια του Στρυμονικού κόλπου, οι Πέρσες στην έστω βραχύχρονη παραμονή τους στην περιοχή και φυσικά οι Αθηναίοι, μετά την κατάλυση του κράτους των Θασίων. Ωστόσο η Αθήνα μόλις στα 437 π.Χ. κατόρθωσε να εισχωρήσει στην περιοχή ιδρύοντας την **Αμφίπολη** στην ομώνυμη θέση, καθώς προηγουμένως είχε ηττηθεί κατά κράτος σε αιματηρούς αγώνες με τα θρακικά φύλα της περιοχής.

Στα χρόνια που δεν υπήρχε η Αμφίπολη η Αργίλος ήταν μια πόλη οικονομικά εύρωστη, μετέπειτα σταδιακά τίθεται στο περιθώριο μέχρις ότου στα τέλη του 3ου αιώνα π.Χ. ερημώνεται. Στο τελευταίο συνηγόρησε και η κατάληψη της πόλης από τον Φίλιππο Β' (357 π.Χ.) στο πλαίσιο εκστρατείας του στη Μακεδονία και στη Θράκη.

Η Αργίλος μετά από αυτήν την κατάληψη και καταστροφή δεν συνέρχεται και δεν ανοικοδομείται. Η ακρόπολη είναι το μόνο τμήμα της πόλης που επανακατοικείται. Εδώ ακριβώς είναι και το σημείο όπου βρέθηκαν αρχιτεκτονικά κατάλοιπα της ελληνιστικής εποχής καθώς και ανασκάφηκε ένα από τα σπουδαιότερα κτίσματα της πόλης

Στον νότιο τομέα της πόλης, που εκτείνεται από την παραλία ως τον λόφο της ακρόπολης, έχουν ανασκαφεί δημόσια αλλά και ιδιωτικά κτίσματα. Επίσης έχουν αποκαλυφθεί τμήματα πλακόστρωτων **δρόμων** που οδηγούν από την περιοχή του λιμανιού ως την ακρόπολη. Ενας από αυτούς, πλάτους περίπου 5 μέτρων, διασχίζει τον νότιο τομέα, ενώ άλλος, μικρότερος, ελίσσεται μέσα στον οικισμό.

Στην παρειά του μεγάλου δρόμου και με ανοίγματα σε αυτόν έχουν ανασκαφεί **τέσσερα οικήματα (ιδιωτικά σπίτια και δημόσια οικοδομήματα).** Η χρονολόγησή τους εκτείνεται από **το τελευταίο τέταρτο του 6ου αιώνα π.Χ. μέχρι το έτος 357 π.Χ.** Σ' αυτά παρατηρούνται οικοδομικές φάσεις, που συνδέονται με μεγάλα ιστορικά γεγονότα, όπως το πέρασμα της στρατιάς του Ξέρξη, τα γεγονότα του Πελοποννησιακού πολέμου και η σαρρωτική εκστρατεία του Φιλίππου Β'.

Τέλος, στην περιοχή του **λιμανιού** η αρχαιολογική σκαπάνη αποκάλυψε **σπίτια του 7ου αιώνα π.Χ.,** εποχή της πρώτης εγκατάστασης των ελλήνων αποίκων στον χώρο.

Η ανασκαφή της Αργίλου είναι μια συστηματική ανασκαφική έρευνα στο πλαίσιο κοινού **ελληνοκαναδικού προγράμματος** που ξεκίνησε το 1992 και συνεχίζεται

Τμήμα των ελληνιστικών στοών της ακρόπολης
με το ελαιοτριβείο

© Jacques Perreault/Université de Montréal

© Jacques Perreault/Université de Montréal

Από τα γραπτά αττικά αγγεία που έχουν βρεθεί στην περιοχή, επισημαίνουμε τις **μελανόμορφες κύλικες του 5ου αι. π.Χ.** ακολουθούμενες από άλλα σχήματα, όπως **κρατήρες και οινόχοες.**

Από τα σωζόμενα **ερυθρόμορφα** αγγεία διαφαίνεται η πτώση των εισαγωγών από τα μέσα του 5ου αι. π.Χ. και εξής. Είναι γνωστοί για παράδειγμα, **ένας κιονωτός κρατήρας του 5ου αι. π.Χ., ένας κωδωνόσχημος του 4ου αι. π.Χ.,** δηλ. μεμονωμένες περιπτώσεις

Θραύσμα αττικού ευθρόμορφου κωδωνόσχημου κρατήρα του 4^{ου} αι. π.Χ

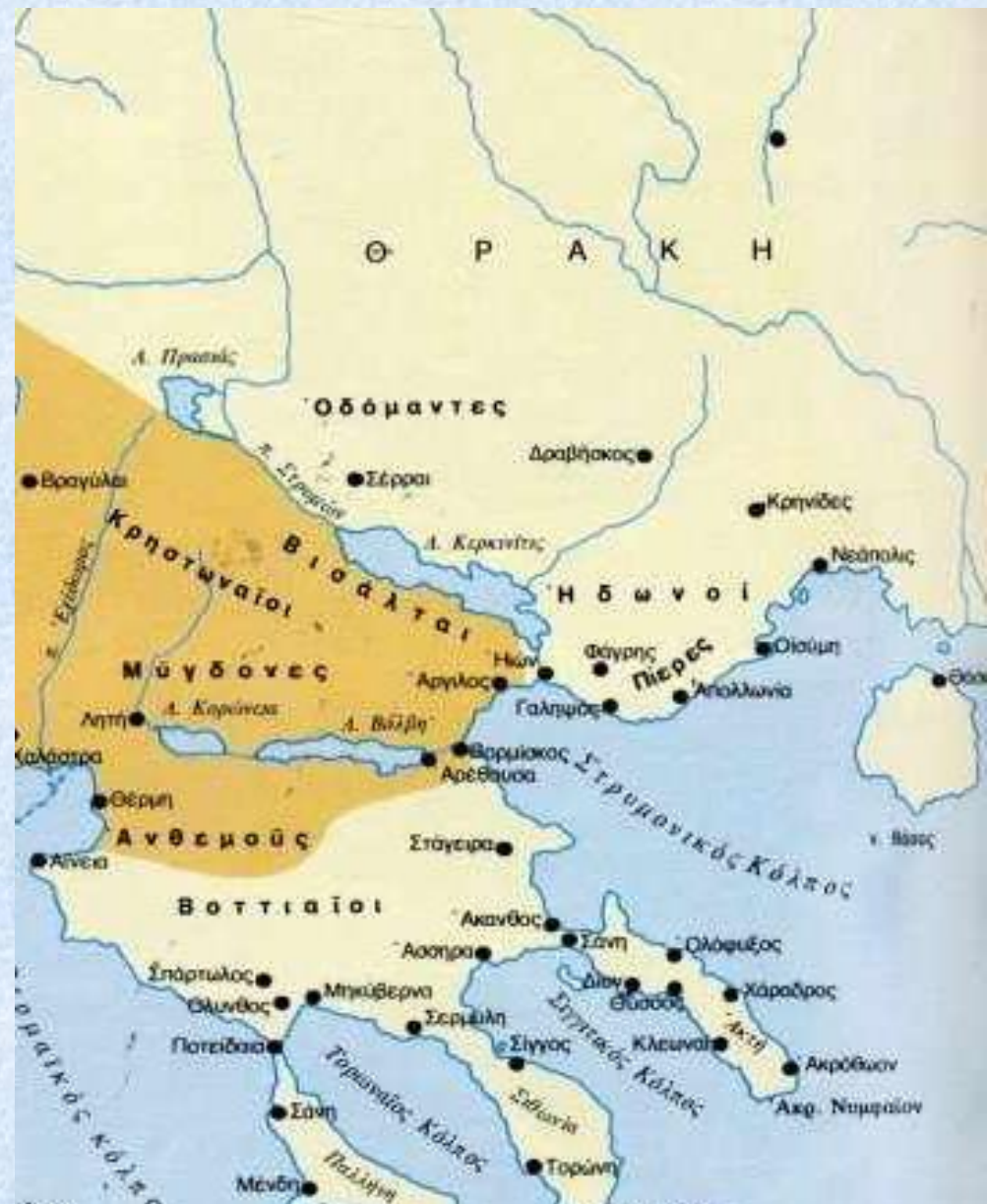

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η **Γαληψός**, μια οχυρή θέση με νεκροταφείο στην παραλία της Κάρυανης, όπου μάλιστα υπήρχε μεταξύ άλλων και **ένας εκατόμπεδος ναός του τέλους 6ου – αρχών του 5ου αι. π.Χ.**

Ο ναός βρισκόταν έξω από το τείχος της αρχαίας πόλης και ήταν **αφιερωμένος στη θεά Δήμητρα**,

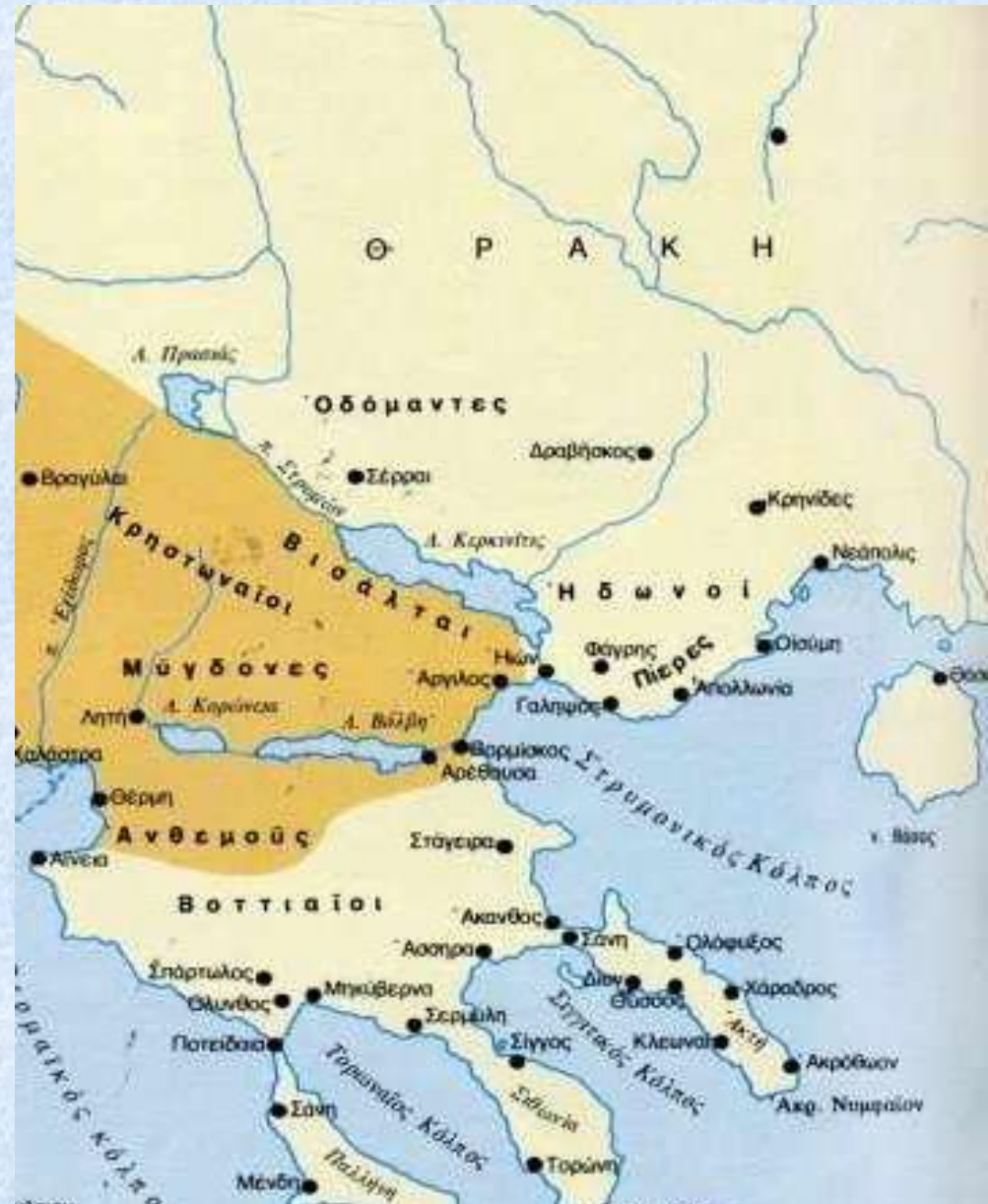
Αρκετή επείσακτη κεραμική βρέθηκε, μεταξύ άλλων, και στη **θέση Πυθάρι στην παραλία**, η οποία προέρχεται από ένα δημόσιο ή μάλλον ιερό οίκημα, το οποίο είχε μεγάλο υπαίθριο χώρο. Ανάμεσα στα αγγεία συγκαταλέγονται **μεγάλα μελανόμορφα σκεύη**, όπως είναι οι αμφορείς, οι κιονωτοί κρατήρες και οι πλημοχόες, αλλά και **πολλά όστρακα από κύλικες**, ιδίως ταινιωτές, χειλωτές και οφθαλμωτές.

Σημειώνεται επίσης, η **αυξημένη παρουσία μελαμβαφούς αττικής κεραμικής**, κυρίως σκύφων και κυλίκων.

στον **Φάγρητα** (Ορφάνι) κυριαρχούν οι μελανόμορφες κύλικες και οι μελανόμορφοι κιονωτοί κρατήρες (π.χ. του Ζωγράφου του Αντιμένη),

ενώ τα ερυθρόμορφα δείγματα είναι λιγότερα. Ειδική μνεία χρήζει το αλάβαστρο του Ζωγράφου του Βερολίνου 2268 – ένα σχήμα σπάνιο για την περιοχή – με απεικόνιση κώμου και χλαμυδοφόρου νέου με κέρας στο χέρι
Κι ένας ερυθρόμορφος κρατήρας του 4^{ου} αι πΧ

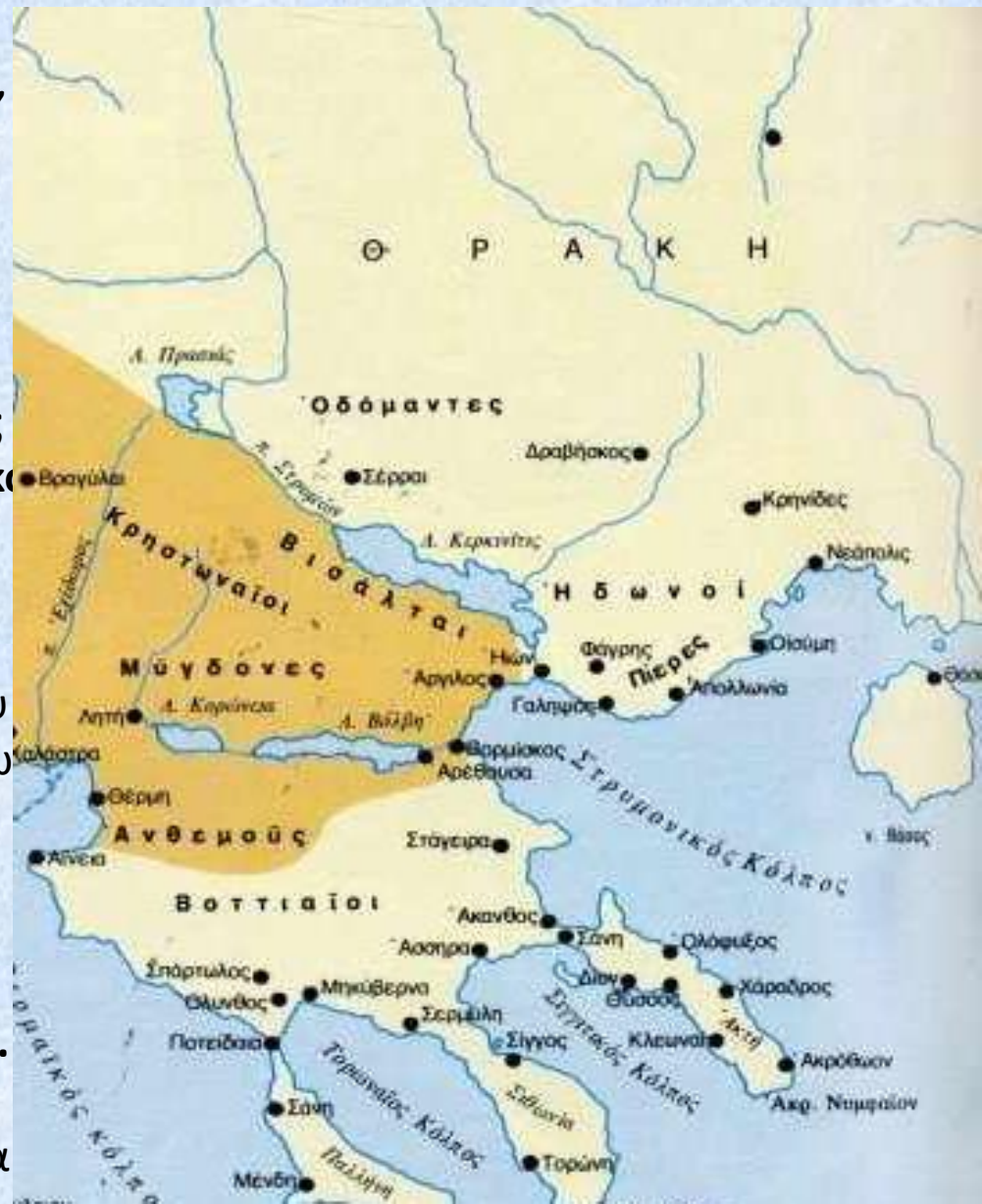

Εικ. 1-2. Αρχαίος Φά-
γρης. Ερυθρόμορφος
καλυκωτός κρατήρας
και πήλινη γυναικεία
προτομή από το νεκρο-
ταφείο (4ος αι. π.Χ.).

Ιδιαίτερη μνεία χρήζει η αρχαία πόλη **Οισύμη**, όπου έχουν γίνει εκτεταμένες ανασκαφές, φέρνοντας στο φως την ακρόπολη, τα τείχη, το νεκροταφείο στην παραλία της Ελευθερούπολης και τον οικισμό.

Η πόλη ιδρύθηκε στον 7ο αι πΧ από Θάσιους αποίκους και φαίνεται πως υπήρξε σημαντικό κέντρο της περιοχής για μεγάλο μέρος της αρχαιότητας. Ενδεικτικά αναφέρουμε την ύπαρξη ιερού γυναικείας θεότητας στην ακρόπολη, χρονολογούμενο στα τέλη του 7ου αι. πΧ., το οποίο διαδέχθηκε κλασικός ναός των αρχών του 5ου αι π.Χ.

Τόσο η ακρόπολη όσο και η νεκρόπολη, έδωσαν πλούσια κεραμική, τοπική και επείσακτη από τις Κυκλάδες, την Ιωνία, την Κόρινθο και την Αθήνα. Στις αρχές του 6ου αι. π.Χ. εμφανίζεται η πολυτελής μελανόμορφη κεραμική, πρωτίστως από το ιερό και μάλιστα με ανάλογα υψηλά ποσοστά, όπως στα ιερά της Θάσου και της Παρθένου στη Νεάπολη.

Αττικά μελανόμορφα από την Οισύμη, 6^{ος} αιώνας πΧ

Εικ. 12. Χείλος αττικού κιονωτού κρατήρα του Ζ. του Λούβρου F 6, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας, χωρίς αρ. ευρ.

Εικ. 13. Αποσπασματικές αττικές μικρογραφικές ταινιωτές κύλικες, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας A 3287, A 3288, A 3289, A 3290.

Εικ. 14. Αττική ταινιωτή κύλικα με αλυσίδα ανθεμίων, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας A 1897.

Εικ. 15. Αττική κύλικα-σκύφος του Ζ. του Αίμονα, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας A 1818.

Στο νεκροταφείο της Οισύμης εντοπίστηκαν παιδικές, κυρίως, ταφές του 6ου και 5ου αι. π.Χ., με περιορισμένα κτερίσματα. Τα αγγεία που συνόδευαν τους νεκρούς προέρχονται από διάφορα εργαστήρια, μεταξύ άλλων και το αττικό. Τα παλιότερα δείγματα χρονολογούνται στο β' τέταρτο του 6ου αι. π.Χ., ενώ αυξάνονται αριθμητικά από τα μέσα του αιώνα και εξής.

Και **πάλι κυριαρχούν οι μικρογραφικές κύλικες**, καθώς και οι κύλικες άλλων τύπων (Droop, A, κύλικες-σκύφοι κ.ά.), ακολουθούμενες από **κιονωτούς κρατήρες** (κυρίως του κύκλου του Ζωγράφου του Λούβρου F 6), αμφορείς και υδρίες. Αντίθετα, στο ιερό της ακρόπολης της Οισύμης τα παλιότερα όστρακα ανήκουν σε κύλικες της Ομάδας Κωμαστών και Σιάννων.

Επομένως, φαίνεται πως οι αττικές κύλικες που εντοπίστηκαν στην περιοχή είχαν τουλάχιστον διττή χρήση: τόσο ως αναθήματα σε ιερά όσο και ως ταφικά κτερίσματα, όπως και στη μητρόπολη Θάσο, από όπου πιθανώς και να προωθούνταν κάποια αττικά αγγεία στην αγορά της περαιάς.

ΘΑ πρέπει να σημειωθεί πως παράλληλα με τη γραπτή αττική κεραμική, έχουν έρθει στο φως και **μελαμβαφή αγγεία, σχεδόν αποκλειστικά επιτραπέζιας χρήσης** (κύλικες, σκύφοι, κύπελλα κλπ), τα οποία είχαν διαχρονική παρουσία από τον 6ο και σε όλη τη διάρκεια του 5ου αι. π.Χ., **υπερτερώντας μάλιστα των αττικών ερυθρόμορφων**

Εικ. 17. Αττική μελαμβαφής κύλικα τύπου C, Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας A 1905.

Σε θέσεις που βρίσκονται στην ενδοχώρα και δυτικά, στο όριο του Στρυμόνα (π.χ. **Τράγιλος, Βέργη, Κρηνίδες** του σημερινού νομού Σερρών), διαμορφώνεται **παρόμοια εικόνα με αυτή από τα νεκροταφεία της θασιακής περαιάς**, αλλά παράλληλα εμφανίζεται μια **αύξηση της προτίμησης σε μεγάλα αγγεία ή ληκύθους** που τοποθετούνται ως κτερίσματα σε τάφους από τον 5ο έως και τον 4ο αι. π.Χ.

Υπόθετουμε ότι τα αττικά αγγεία **είναι πιθανόν να έφταναν σε αυτές τις θέσεις από την Αμφίπολη**, καθώς τα ευρήματά της δίνουν μια παρόμοια εικόνα, αλλά και λόγω της γεωγραφικής της θέσης σε σχέση με τις εγκαταστάσεις αυτές της ενδοχώρας.

Τράγιλος – Αηδονοχώρι Σερρών

Πόλη της Αρχαίας Βισαλτίας. Ιδρύθηκε από Ίωνες κατοίκους της γειτονικής Αργίλου.

Σύμφωνα με τα ανασκαφικά ευρήματα, καταστράφηκε στα ελληνιστικά χρόνια (-3ος αι.) από επιδρομές Θρακών και εγκαταλείφθηκε.

Ο αρχαιότερος πυρήνας της (από τα τέλη -6ου αι.) βρίσκεται στην κορυφή λόφου, περίπου 2 χλμ. ΒΔ. από το χωριό Αηδονοχώρι.

Από τα ανασκαμμένα λείψανα ξεχωρίζει το **πώρινο ορθογώνιο κτίριο Γ**, ίσως με λατρευτική χρήση. Ερευνήθηκε και αρχαϊκό **νεκροταφείο** (-6ος αι.) με σημαντικές κατηγορίες ντόπιας κεραμικής και μεταλλοτεχνίας.

Από ιερό αφιερωμένο σε γυναικεία θεότητα (ίσως την θεά Άρτεμη) προέρχεται πλήθος πήλινων ειδωλίων και αναθημάτων, ενώ από την έρευνα οικιών συλλέχτηκαν αντικείμενα της καθημερινής ζωής. Ανάμεσα στα ευρήματα του νεκροταφείου και στα αττικά αγγεία ξεχωρίζει ερυθρόμορφη πελίκη του «εργαστηρίου του ζωγράφου του Προνόμου" με παράσταση γιγαντομαχίας.

Αντίστοιχη με την πελίκη με το ίδιο θέμα του ίδιου Ζωγράφου από την Τανάγρα, 4^{ος} αι πΧ

Στην αρχαία Γάζωρο (μια από τις πόλεις που συνεννόθηκαν για να γίνουν οι Σέρρες/Σίρις) , γνωστή για τη λατρεία της Γαζωρίας Αρτέμιδας στα ρωμαϊκά χρόνια, έχουν βρεθεί επιγραφές και ψηφίσματα που προσφέρουν πληροφορίες σημαντικές για την ιστορία της και για την οργάνωσή της κατά την ελληνιστική περίοδο και τους ρωμαϊκούς χρόνους. Έχουν ανασκαφεί αρχαϊκοί, κλασσικοί και ελληνιστικοί τάφοι με πλούσια κτερίσματα: όπλα, νομίσματα, πήλινα αγγεία και κοσμήματα.

Η ανασκαφική έρευνα σε νεκροπόλεις δυτικά του Στρυμόνα αποκάλυψε πλούσια ευρήματα που υποδεικνύουν πυκνές σχέσεις, εμπορικού μάλλον χαρακτήρα, με πόλεις της Νότιας Ελλάδας από τα τέλη του 6ου αιώνα. Συχνή είναι η παρουσία αττικών ερυθρόμορφων αγγείων του 4ου αι. Ξεχωρίζουν πλαστική οινόχη με μορφή κεφαλής γυναίκας και μικρός καλυκωτός κρατήρας με παράσταση Έρωτα που καταδιώκει γυναίκες από τη Βέργη, αποικία Θάσου (σημ. Νέος Σκοπός) , ο κρατήρας με παράσταση του Διονύσου και της συνοδείας του από το Καλόκαστρο και η υδρία με διονυσιακή παράσταση από το Ζερβοχώρι.

Αττική ερυθρόμορφη υδρία του τέλους το 5ου π.Χ. αι.

Αττικός ερυθρόμορφος κρατήρας 4ου π.Χ. αι. από το Καλόκαστρο.

Αττική οινόχη πρώιμων κλασικών χρόνων και λεπτομέρεια ερυθρόμορφου αττικού κρατήρα 4ου αι. από τη Βέργη.

Αμφίπολη

Ειδικότερα, ήδη από τον 19ο αι. είχαν έρθει στο φως περιστασιακά ευρήματα στην περιοχή της Αμφίπολης, αλλά μόνο χάρη στις συστηματικές ανασκαφές του **Δημήτρη Λαζαρίδη** μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ξεκίνησε η διερεύνηση της κλασικής ακρόπολης, των τειχών και του νεκροταφείου της πόλης (μεταξύ άλλων ευρημάτων). Τις τελευταίες δεκαετίες οι ανασκαφές της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας αποκάλυψαν σημαντικά τμήματα της πόλης, αλλά και διαφόρων μνημείων στην περιοχή, συμπληρώνοντας την εικόνα της διαχρονικά. **Λόγω της στρατηγικής της θέσης η περιοχή υπήρξε το κέντρο στρατιωτικών διενέξεων, τόσο κατά τους Περσικούς Πολέμους όσο και στον 5ο αι. π.Χ., στο πλαίσιο της επεκτατικής πολιτικής των Αθηναίων και του Πελοποννησιακού Πολέμου.**

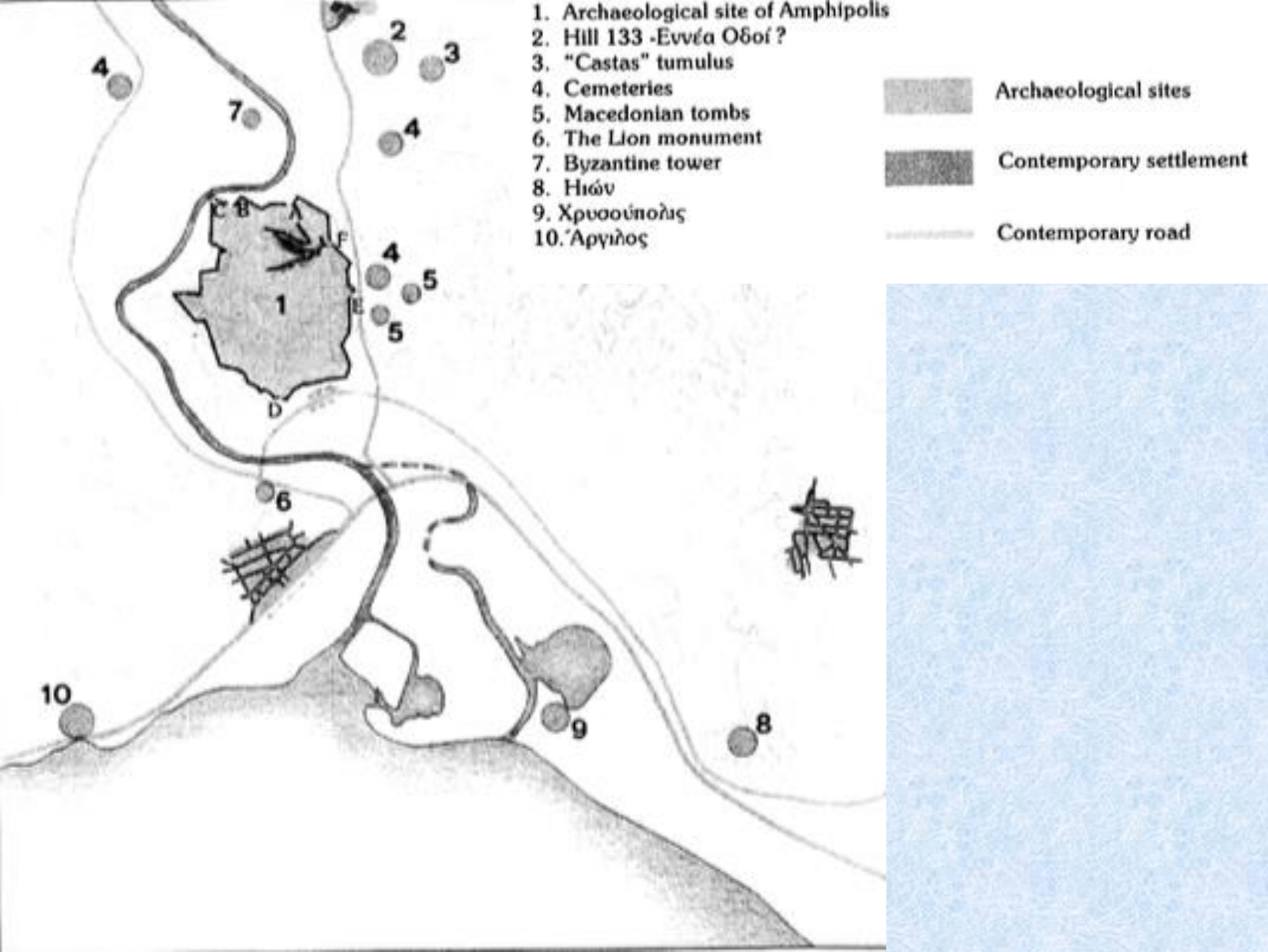
Χτίστηκε από τους Αθηναίους πάνω στην παλιότερη θέση Εννέα Οδοί το 437 πΧ – στόχος: ο έλεγχος των μεταλλείων της Θράκης

Κατά τον Πελοπόννησο Πόλεμο περνάει στα χέρια της Σπάρτης από το 431 ως το 421 και ενώ με τη Νικηίο Ειρήνη θα περνούσε στα χέρια της Αθήνας (422), αυτό δεν έγινε ποτέ.

Το 358 επιχειρούν να την ανακαταλάβουν αλλά μάταια, και το 357 πέφτει στον Φίλιππο Β΄

Γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη κατά τα ρωμαϊκά χρόνια

Στην περιοχή έχουν βρεθεί πολλές επιτύμβιες στήλες, αναθηματικά ανάγλυφα και αγάλματα, όπως και χρυσά κοσμήματα (στους τάφους). Επίσης βρέθηκαν πολλά αγγεία που μαρτυρούν έντονη εμπορική κίνηση. Εκτός από τα αρχαιότερα ευρήματα, τμήματα των αρχαίων τειχών και το ιερό της μούσας Κλειούς, τμήματα σπιτιών ελληνιστικής και ρωμαϊκής εποχής.

Τα αττικά αγγεία που έχουν βρεθεί στην Αμφίπολη χρονολογούνται κυρίως στο β' μισό του 5ου και στον 4ο αι. π.Χ. (ειδικά στα 425–375 π.Χ.), κάτι που συνάδει χρονολογικά με τις πρώτες προσπάθειες ίδρυσης εμπορίου στην περιοχή από τους Αθηναίους στα 465 π.Χ. (Εννέα Οδοί), την επιτυχή, εν τέλει, ίδρυση της αποικίας στα 437 π.Χ. και την κατάκτηση της πόλης από τον Φίλιππο Β' τον Μακεδόνα στα 357 π.Χ.

Ένας σημαντικός αριθμός από τα **ερυθρόμορφα αττικά αγγεία** που εισήχθησαν στην Αμφίπολη χρησιμοποιήθηκε ως κτερίσματα **σε ταφές του νεκροταφείου της πόλης**. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν πέντε τουλάχιστον λήκυθοι (τρεις λευκές), δύο υδρίες, τρεις λεκανίδες και δύο κρατήρες που χρονολογούνται στο β' μισό του 5ου αι. π.Χ., ενώ από τα αγγεία του 4ου αι. π.Χ. αξίζει να σημειώσουμε τα θραύσματα από τρεις παναθηναϊκούς αμφορείς, δύο **κρατήρες**, μια λεκανίδα, μια λήκυθο και μια υδρία Κέρτς.

Ο τόπος εύρεσης των αγγείων και η προτίμηση σε σχήματα, όπως είναι η λευκή λήκυθος, αποτελούν ενδείξεις για την επιρροή που μπορεί να άσκησε η Αθήνα και στις ταφικές πρακτικές της Αμφίπολης

Ανατολικό νεκροταφείο Αμφίπολης

Με αφορμή τη διαπλάτυνση του υπάρχοντος δρόμου Αμφίπολης-Μεσολακκιάς πραγματοποιήθηκαν κατά τα έτη 1999-2002 εκτεταμένες σωστικές ανασκαφές στο Ανατολικό νεκροταφείο της Αμφίπολης. **Αποκαλύφθηκαν 800 περίπου τάφοι** διαφόρων τύπων, που χρονολογούνται από τα μέσα του 5ου αι. π.Χ. μέχρι και τους ύστερους ρωμαϊκούς αυτοκρατορικούς χρόνους. Όσοι από τους τάφους βρέθηκαν ασύλητοι, ήταν πλούσια κτερισμένοι. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν δύο συστάδες κιβωτιόσχημων τάφων με τοιχογραφίες.

Συνολικά προκαταρκτικά συμπεράσματα για τη Θάσο και την περαία:

παρατηρείται σημαντική παρουσία κυλίκων από τον 6ο έως και τον πρώιμο 5ο αι. π.Χ. στα ιερά της νήσου και των θέσεων στην απέναντι ακτή.

Στη συνέχεια, κατά τον 5ο αι. π.Χ., παρατηρείται μια σημαντική πτώση των εισαγωγών,

στον 4ο αι. π.Χ. φαίνεται να υπάρχει ανάκτηση, εν μέρει, της αγοράς με νέα σχήματα, όπως είναι οι κωδωνόσχημοι κρατήρες, οι πελίκες και οι λήκυθοι.

Χαρακτηριστική πάντως είναι η διαχρονική απουσία σχημάτων, όπως είναι ο αμφορέας, η οινοχόη και το αλάβαστρο, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων.